

kara 1974; Nevzat Gözaydın, *Evliyâ Çelebi's Reise in Anatolien von Elbistan nach Sivas im Jahre 1650*, Diss Mainz 1974; K. Kreiser, *Edirne im 17. Jahrhundert nach Evliya Çelebi: ein Beitrag zur Kenntnis der Osmanischen Stadt*, Freiburg 1975; *Evliya Çelebi in Diyarbekir* (ed. Martin van Bruinessen — Hendrik Boeschoten), Leiden 1988; Yüksel Yıldız Demircanlı, *İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, Ankara 1989; R. Mantran, *XVI-XVII. Yüzyıl'da İstanbul'da Gündelik Hayat* (trc. M. Ali Kılıçbay), İstanbul 1991, bk. İndeks; R. Dankoff, *An Evliya Çelebi Glossary. Unusual, Dialectical and Foreign words in the Seyahatname*, Harvard 1991; a.mlf., "The Languages of the World according to Evliya Çelebi", *JTS*, XIII (1989), s. 23-32; F. Taeschner, "Osmanlılarda Coğrafya", *TM*, II (1928), s. 301-302; J. Deny, "Les Péréginations du Muezzin Evliyâ Tchelebi en Roumanie (XVIIe siècle)", *Mélanges Nicolas Iorga*, Bucarest 1933, s. 201-215; Fuad Köprülü, "Mısır'da Bektaşilik", *TM*, VI (1939), s. 23-29; M. Cavid Baysun, "Evliya Çelebi'ye Dâir Notlar", a.e., XII (1955), s. 257-264; a.mlf., "Evliya Çelebi", *İA*, IV, 400-412; Mihail Guboğlu, "Evliya Çelebi: De la Situation politique, administrative, militaire, culturelle et artistique dans les pays roumains (1651-1666)", *SAO*, V-VI (1967), s. 3-48; Orhan Şaik Gökyay, "Türkçede Gezi Kitapları", *Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi*, XXVII/258 (1973), s. 457-467; Karl Teply, "Evliya Çelebi in Wien", *Isl*, LII/1 (1975), s. 125-131; P. A. MacKay, "The Manuscripts of the Seyahatname of Evliya Çelebi Part I: The Archetype", a.e., LII (1975), s. 278-298; Ulrich Haarman, "Evliya Celebis Bericht über die Altertümer von Gize", *Turcica*, VIII, Paris 1976, s. 157-230; Gunnar Jarring, "Evliya Çelebi ve Pire'deki Mermer Aslan", *TTK Belleten*, XLII/168 (1978), s. 775-779; Fahri İz, "Evliya Çelebi ve Seyahatnâmesi", *BÜD*, VII (1979), s. 61-79; Tibor Halasi-Kun, "Evliya Çelebi as Linguist", *Harvard Ukrainian Studies*, III, Cambridge 1979-80, s. 376-382; Zeki Arkan, "Evliya Çelebi'nin Elmalı-Alanya Yolculuğu", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, sy. 4, İstanbul 1988, s. 185-213; Feridun Emecen, "Evliya Çelebi'nin Manisa'ya Dair Verdiği Bilgilerin Değeri", a.e., s. 215-223; Nejat Göyünç, "Evliya Çelebi'nin Mardin ve Yöresi Hakkında Yazdıkları", a.e., s. 225-227; Mustafa İsen, "Edebiyat Tarihimizin Kaynaklarından Evliya Çelebi Seyahatnamesi", a.e., s. 229-233; Ceval Kaya, "Evliya Çelebi'de Geçen Bir Yer Adı Hakkında", a.e., s. 235-247; Ercüment Kuran, "XVII. Asır Anadolu Tarihi Kaynağı Olarak Evliya Çelebi", a.e., s. 249-252; Yücel Özkaya, "Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre Anadolu'daki Şehirlerin Ev, Mahalle Sayısı ve Ticaretleri", a.e., s. 253-282; Saim Sakaoğlu, "Evliya Çelebi'nin Naklettiği Efsanelerin Türk Efsaneleri İçindeki Yeri", a.e., s. 283-291; İlhan Şahin, "Evliya Çelebi'nin Urfa Hakkında Verdiği Bilgilerin Arşiv Belgeleri Işığında Değerlendirilmesi", a.e., s. 293-298; Mustafa Çetin Varlık, "Evliya Çelebi'ye Göre Kütahya ve Bu Bilgilerin Arşiv Belgeleri İle Karşılaştırılması", a.e., s. 299-308; J. H. Mordtmann — [H. W. Duda], "Evliyâ Çelebi", *EI²* (İng.), II, 717-720; Mahmut Ak, "Coğrafya (Osmanlılar Dönemi)", *DİA*, VIII, 65. MÜCTEBA İLGÜREL

EVRÂD

(أورد)

Allah'a yaklaşmak için
belirli zamanda
ve belli miktarda yapılan ibadet,
dua ve zikir ifade eden
tasavvuf terimi.

Evrâd sözlükte "gelmek, çeşmeye varmak, suya gelen topluluk, akan su ve dere" gibi mânalara gelen vird kelimesinin çoğuludur (*Kâmus Tercümesi*, II, 52). Kur'an-ı Kerim'de günün değişik zamanlarında Allah'ı zikir ve tesbih emredilmekle beraber vird kelimesi bu anlamda kullanılmamıştır. Hz. Peygamber farklı zaman ve mekânlarda zikir ve dua ile meşgul olmuş ve bunu müslümanlara tavsiye etmiştir. Bu da İslâm'ın ilk asırlarında özellikle hadisçiler arasında "amelü'l-yevm ve'l-leyle" adı verilen bir kitap türünün meydana gelmesine sebep olmuştur. Hz. Peygamber'in günlük dua ve zikirlerini ve bununla ilgili tavsiyelerini ihtiva eden bu eserler Hasan b. Ali el-Ma'merî ile (ö. 295/908) başlamış, Nesâî, İbnü's-Sünnî, Ebû Ömer Talemekî, Ebû Nuaym el-İsfahânî, Münziri, Cemâleddin Ahmed b. Müsâ b. Ca'fer ve Süyûtî ile devam etmiştir. Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere belli başlı hadis kitapları da dua ve zikir konusuna birer bölüm ayırmışlardır. Sahâbîlerin okuduğu rivayet edilen dua ve tesbihler de ezkâr ve evrâd kitaplarının vazgeçilmez bölümlerini meydana getirmiştir.

Tasavvufi kaynaklarda yer alan bilgilerden anlaşıldığına göre ilk süfiler vird kelimesiyle her gün okudukları belli âyetleri kastetmişlerdir. Ayrıca virdi nâfile namaz kılma, belli dualar okuma, tefekkür ve ağılama anlamında da kullanmışlardır (Kuşeyrî, s. 291, 298). Kuşeyrî'nin verdiği bilgiye göre Nasrâbâzî tasavvufun vazgeçilmez esaslarını sıralarken "vird ve zikre devam etme" maddesini ilâve etmiş (a.g.e., s. 173), Azîz Neseffî de tasavvufi hayatın sekiz edebini sayarken belli vakitlere tahsis edilen evrâdi ihmal etmemeyi özellikle tavsiye etmiştir (*İnsân-ı Kâmil*, s. 181). Yolculuk gibi sıkıntılı zamanlarda, hatta ölüm yatağında da hi günlük evrâdi terketmemeye özen gösteren süfiler feyzin gelmesini belli dualara bağlamışlar, "Virdi olmayan vâridi olmaz" demişlerdir. İbn Atâullah el-İskenderî virdi "Allah'ın kuldân istediği şey", vâridi ise "kulun Allah'tan bekledi-

ği şey" olarak tarif etmiş ve bu tesbitin aksinin de doğru olduğunu söylemiştir. Ona göre vâridi olmayanın virdi de olmaz, yani Allah'ın feyzi ve lutfu olmadan kul virdini gerçekleştiremez (*Tasavvufî Hikmetler*, s. 26, 29).

Evrâda ilgili düzenli bilgiler ihtiva eden en eski ve en geniş kaynak, Ebû Tâlib el-Mekkî'nin (ö. 386/996) *Kütü'l-kulûb* adlı eseridir. Zikir, tesbih, tevbe ve istiğfarla ilgili âyetleri bir araya getiren Mekkî, "evrâdü'l-leyle ve'n-nehâr" başlığıyla da gündüz ve gecenin muhtelif dilimlerinde okunacak olan evrâdi ve bunların sayısını ayrı ayrı yazmıştır. Bu konuda tarikatlar öncesi dönemde yazılmış diğer önemli bir kitap Gazzâlî'nin *İhyâ'ü'l-ûlûmî'd-dîn* adlı eseridir. "Virdlerin Ter-tibi ve Geceleri İhya Etmek" başlığı altında geniş bilgi veren Gazzâlî gündüz yedi, gece dört ayrı vakitte zikir, Kur'an okuma ve tefekkür gibi virdlerle meşgul olunması gerektiğini kaydetmiş, virdlerin dinî-tasavvufî faydaları üzerinde durmuştur (*İhyâ*², I, 427-468). Özellikle bu iki eser, daha sonra yaygın bir tasavvufî gelenek halini alan evrâd kitaplarının temel kaynağı olmuştur.

V. (XI.) yüzyıldan itibaren teşekkül etmeye başlayan tarikatlar evrâd geleneğine farklı bir boyut kazandırmışlardır. Âyet, hadis, salavat, tesbih ve zikirle bizzat tarikat kurucuları tarafından ter-tip edilen dua ve tesbihlerin ilâvesiyle tarikatlara göre oluşan "evrâd kitapları" veya "ahzâb kitapları" türleri ortaya çıkmıştır. Virdlerin zamanla meşhur olanları çeşitli süfiler tarafından şerhedilmiştir. Bu sahanın en eski örneklerinden biri olan *el-Ğunye* adlı eserinde Abdülkâdir-i Geylânî evrâd okumanın âdâb ve erkânı hakkında bilgi vermiştir. "Vird, evrâd, hizb, ahzâb, mecmûa-i evrâd, ed'îye" gibi genel adların yanında "enîsü's-sâlikîn, delîlü'l-mürîd, hediyyetü'z-zâkirîn, burhânü'l-ârifîn, tuhfetü'l-uşşâk, vazîfetü'l-mürîd" gibi çok değişik adlar altında kaleme alınan evrâd kitapları zamanla daha kolay taşınip okunabilmesi için kitapçıklar şeklinde süslü yazılarla çoğaltılmış ve basılmıştır. Harîrîzâde'nin *Şerhu Virdi's-settâr*'ında olduğu gibi bazan bu eserlerde genel tasavvufî meselelere de temas edilmiş, müridlere pratik bilgiler verilmiştir.

Evrâd kitaplarında yer alan sûre ve âyetler daha çok Allah'ın isim ve sıfatlarıyla ilgili âyetler ve "rabbenâ", "Allâ-

hümme" gibi ifadelerle başlayan metinlerdir. Salavat kısmında ise Hz. Peygamber'in özelliklerini sıralayan cümleler ve onun tavsiye ettiği dualar yer alır. Tarikat kurucuları tarafından tertip edilen dua, zikir, tesbih ve salavat dervişin tefekkür ve zikir hayatına derinlik kazandırabilecek, edebî değeri olan özlü ifadelerden ve kolaylıkla ezberlenebilecek kısa cümlelerden meydana gelir. Bazen virdten önce Âyetü'l-kürsî ile Fâtiha, İhlâs, Felak, Nâs gibi sûrelerin, "sübhânelah, elhamdülillâh" gibi ifadelerle başlayan tesbih veya duaların okunması tavsiye edilir. Böylece psikolojik olarak dua ve yakarışlara hazır olan kişi bütün dikkatini okuduğu evrâda ve anlamına vererek tasavvufî hal ve duyguların atmosferine girer.

Her tarikatın kendine has evrâdı vardır. Bunların uzunluğu, tekrar etme adedi farklıdır. Hatta bu farklılıklar aynı tarikatın kolları için bile söz konusu olabilir. Buna karşılık bir tarikatın müridlerine verilen ve yedi günlük evrâdı ihtiva eden evrâd kitapları diğer bazı tarikat pîrlerinin dua ve hizblerini de içerebilir. Meselâ bugün Nakşibendî dervişlerinin elinde bulunan *el-Ed'iyetü'l-vâride* adlı evrâd kitabında esmâ-i hüsnâ, Kasîde-i Bürde, ism-i a'zam duasının yanında salât-i Abdülkâdir-i Geylânî, evrâd-ı Abdülkâdir-i Geylânî, evrâd-ı Seyh Şehâbeddin es-Sühreverdî, vird-i Hızır, hizbü's-şükr gibi değişik metinler bulunmaktadır. Yine günümüzde Kâdirî-Eşrefî evrâdı olarak okunan virdin ilk bölümü Seyh Hüseyin-i Hamevî'ye, son bölümü ise Abdülkâdir-i Geylânî'ye ait olup bunlar Hamevî halifesi Eşrefoğlu Rûmî tarafından bir araya getirilerek tertip edilmiştir. Tarikatlara has evrâd ferdî olarak okunduğu gibi tekkelerde zikir başlamadan önce şeyhin yönetiminde toplu olarak da okunabilir. Vird metinlerinin zamanla yeniden tertiplendiği bilinmektedir. Bu arada bazı virdler çok meşhur olmuş ve âdeta tarikatlar arası ortak metin haline gelmiştir.

Evrâdı en yaygın olan sûfî, Şâzelîyye tarikatının pîri Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî'dir. Özellikle "hizbü'l-bahr ve hizbü'l-ber" adlı kısa ve özlü tesbihlerle dualar asırlardan beri tasavvufî muhitlerde okunan ve şerhedilen virdlerdir. Şâzelîyye tarikatı Osmanlı toplumunda yaygın olmadığı halde bu hizblerin yayılmış olması dikkate değer bir husustur. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin çeşitli virdleriyle Halvetiyye'nin ikinci pîri Seyyid Yahyâ-yı Şîrvâ-

nî'nin evrâdı da tarikatlar arasında çok meşhurdur. Yahyâ-yı Şîrvânî'nin "Yâ set-târ" diye başladığı için *Virdü's-settâr*, yazarına nisbetle de *Vird-i Yahyâ* olarak tanınan evrâdı pek çok sûfî tarafından şerhedilmiş, bunlardan Harîrîzâde Kemâleddin Efendi'nin Türkçe şerhi basılmıştır (İstanbul 1287). Ayrıca Müstakimzâde Süleyman Efendi, Ömer Fuâdî Efendi, Şah Velî, Tirelî İsâ Muhammed, Abdullah Şerkâvî, Şemseddin Nasûhîzâde, Osman b. Ahmed Fertekî de aynı evrâda şerh yazmışlardır. Yugoslavya bölgesinde yaygın olan şerh ise Prizrenli Markalaçzâde Süleyman Efendi'ye aittir (İstanbul 1988). Yaygın olan bir diğer evrâd kitabı da Seyyid Ali Hemedânî'nin *Evrâd-ı Fetihîyye* adlı virdidir. Bu vird istiğfardan sonra kelime-i tevhid, sübhânellah, hasbünallah ve salavat ile başlayan pek çok cümleyi ihtiva eder.

Tarikat mensupları arasında yaygın olan en hacimli evrâd ve ahzâb kitabı, Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî'nin *Mecmû'atü'l-ahzâb* adlı üç ciltlik derlemesidir (İstanbul 1311). Yaklaşık 2000 sayfa hacmindeki bu eserde Hz. Peygamber, dört halife ve sahâbilerden başka hizb ve virdleri bulunan bazı sûfiler şunlardır: İbnü'l-Arabî, Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî, İbrâhim ed-Desûkî, Gazzâlî, Muînüddîn-i Çiş-tî, Şehâbeddin es-Sühreverdî, Hüsâmeddin Uşşâkî, Sa'deddin el-Cibâvî, Abdülkâdir-i Geylânî, Abdülganî en-Nablusî, Bahâeddin Nakşibend, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Ahmed er-Rifâî, Ahmed el-Bedevî, Zeynüddîn-i Hâfî. Evrâd kitaplarının bir kısmı isimlere (*Evrâd-ı Gazzâlî, Evrâd-ı Mevlânâ vb.*), bir kısmı da tarikatlarla (*Evrâd-ı Bahâ'îyye, Evrâd-ı Zeynüyye vb.*) nisbet edilmiştir. Son dönem Cerrâhî şeyhlerinden Muzaffer Ozak *Zînetü'l-kulûb* adlı eserinde Kâdirî, Rifâî, Nakşî, Halvetî, Cerrâhî virdlerini Arap ve Latin harflerle ve tercümeleriyle birlikte neşretmiştir (İstanbul 1973).

Evrâd ve ezkâr kitapları arasında Nevevî'nin *Ezkâr-ı Nevevî* diye tanınan *Hilyetü'l-ebâr* adlı eserinin de (Dımaşk 1391/1971) önemli bir yeri vardır. Müellifi bir sûfî olmadığı için bu eser tarikat mensupları arasında diğer evrâd kitapları kadar yayılmamışsa da Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmî'd-dîn*, Kuşeyrî'nin *er-Risâle*, Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserlerinden geniş ölçüde istifade etmesi, Ebû Ali ed-Dekkâk, Zünnûn el-Misrî, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî, Yahyâ b. Muâz er-Râzî, İbrâhim el-Havvâs gibi meşhur sûfilerin

konuyla ilgili tesbit ve tavsiyelerini kaydetmesi sebebiyle sûfilerin ilgi duyduğu kitaplardan biri olmuştur. *Hilyetü'l-ebâr*'ı İbn Teymiyye *el-Kelimü't-tayyib* adıyla ihtisar etmiş, İbn Allân es-Sâdıkî de *el-Fütûhâtü'r-Rabbâniyye 'ale'l-ez-kârî'n-Neveviyye* adıyla şerhetmiştir.

Nevevî'nin eseri gibi hem tarikat mensuplarının hem de tarikata mensup olmayan müslümanların çok okuduğu evrâd kitaplarından biri de Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî tarafından tertip edilen *Delâ'ilü'l-hayrât*'tır. Şîî muhitlerde yaygın olan evrâd ve zikirler ise Muhammed Bâkır el-Meclisî tarafından *Bi-hârü'l-envâr* adlı eserin XCI ve XCII. ciltlerinde bir araya getirilmiştir.

Evrâd okunurken dikkat edilmesi gereken âdâbın en önemlileri şunlardır: Evrâd mürşidin izin ve icâzetıyla okunur. İzinsiz okumak mümkünse de yeteri kadar faydalı değildir. Evrâd okumak için uygun zamanlar seçilmeli, mad-dî - mânevî temizlik yapıldıktan sonra kibleye yönelerek ve bir yere dayanmadan okunmalıdır. Okunan metinlerin mânâsına nüfuz edilmeli, yavaş okunmalı ve okuma hatası yapmamaya özen gösterilmelidir. Evrâd metinlerinin dinî-dünyevî işlerde çok faydalı ve etkili olacağına inanılmalıdır. İhlâs ve inançla okunan dualara Allah'ın icabet edeceği umulmalı, duaların kabulünün ihlâsa bağlı olduğu bilinmelidir.

Sûfilere göre vird konusunda müridler gibi şeyhlerin de göz önünde bulundurmaları gereken kurallar vardır. Bunların en önemlisi, okunacak evrâdın miktarını müridin kabiliyet ve ruhî durumuna göre tesbit etmektir. Bu konuda aşırı davranan ve böylece dervişlerin ruhî dengelerinin bozulmasına sebep olan şeyhlerle "evrâd şeyhi" adı verilmiştir.

Evrâd ve dua kitaplarının yaygınlığı zamanla bu konunun bir ilim dalı sayılmasına yol açmıştır. Taşköprizâde Mevzûâtü'l-ulûm'da hadis ilminin alt dallarına "İlmü'l-ed'îye ve'l-evrâd"ı da ilâve etmiştir. Dua ve evrâd metinlerinin tesbit, tashih ve zaptıyla ilgili rivayetleri, bunların tesirlerini, sayılarını, okuma zamanlarını ve âdâbını konu edinen bu ilmin gayesi, söz konusu metinlerin şartlarına uygun olarak okunmasıyla dinî-dünyevî faydalar elde etmektir (II, 247). Kâtib Çelebi de "İlmü'l-evrâd"ı meşhûre ve'l-ed'iyetü'l-me'sûre" başlığıyla aynı bilgileri tekrar etmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 200; ayrıca bk. HIZB).

BİBLİYOGRAFYA:

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "vrd" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "vrd" md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 52; Nesâî, *Amelü'l-yeum ve'l-leyle* (nşr. Fâruk Hamâde), Beyrut 1407/1987, s. 90; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yeum ve'l-leyle* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Kahire 1389/1969, s. 1-5; Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kütü'l-kulûb*, Kahire 1961, s. 4, 14, 81, 83; Sülemî, *Tabakât*, s. 50; Kuşeyrî, *er-Risâle* (Uludağ), s. 173, 291, 298, 464, 598; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 492, 516; Gazzâlî, *İhyâ*, I, 427-468; Abdülkâdir-i Geylânî, *el-Ğunye li-tâlibi tarîkı'l-hak* (nşr. Tevfik el-Velîd), Bağdad, ts. (Mektebetü's-Şarıkî'l-cedid), 1074; Bâharzî, *Evrâdû'l-aḥbâb ve fuşûşü'l-âdâb* (nşr. İrec Efşâr), Tahran 1345 hş., s. 1-2; Nevvî, *el-Ezkâr*, Dimaşk 1391/1971, s. 8-10; Azîz Neseфі, *İnsân-ı Kâmil: Tasavvuf ta İnsan Meselesi* (trc. Mehmet Kanar), İstanbul 1980, s. 121, 181; İbn Atâullah İskenderî, *Tasavvufî Hikmetler* (trc. Mustafa Kara), İstanbul 1990, s. 26, 29; Zehebî, *Tezkiretül-huffâz*, III, 939-940; İbnü'l-Mülâkkın, *Tabakâtü'l-evli-yâ*, s. 167; Taşköprizâde, *Mevzûâtü'l-ulam*, II, 247; Hüsameddin Bursevî, *Mühimmâtü'l-mü'minîn*, TSMK, Bağdad, nr. 189, vr. 23b; *Keşfü'z-zunûn*, I, 200, 669; II, 1447, 1517, 1566, 1654; Meclisî, *Biḥârü'l-envâr*, Beyrut 1403/1983, XCI, 372; XCII, 1-200; Fâzil Paşa, *Şerh-i Evrâd-i Mevlânâ*, İstanbul 1283, s. 2-5; Harîrî-zâde, *Şerhu Virdi's-settâr*, İstanbul 1287, s. 1-10; Prizrenli Süleyman Efendi, *Vird-i Settâr Şerhi* (haz. Alaeddin Yayıntaş), İstanbul 1988, s. 3-4; Gümüşhânevî, *Mecmû'atü'l-aḥzâb*, I; III; İbnü'nülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 371; III, 1665; İzzâhu'l-meknûn, II, 75, 117, 352, 366, 408, 712, 726; Karatay, *Arapça Basmalar*, s. 441; Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul 1963, s. 110-119; Muzaffer Ozak, *Zînetü'l-kulûb*, İstanbul 1973, tür.yer.; Özge, *Katalog*, IV, 1645; Pakalın, I, 573; İsmail L. Çakan, "Amelü'l-yeum ve'l-leyle", *DİA*, III, 27-28; Süleyman Uludağ, "Delâilü'l-hayrât", a.e., IX, 113-114.

MUSTAFA KARA

EVRÂDÜ'L-AHBÂB

(Aurad al-Aḥbâb)

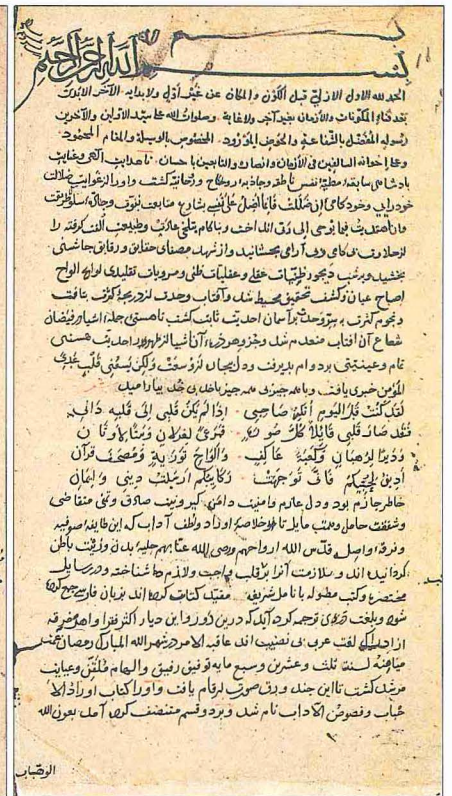
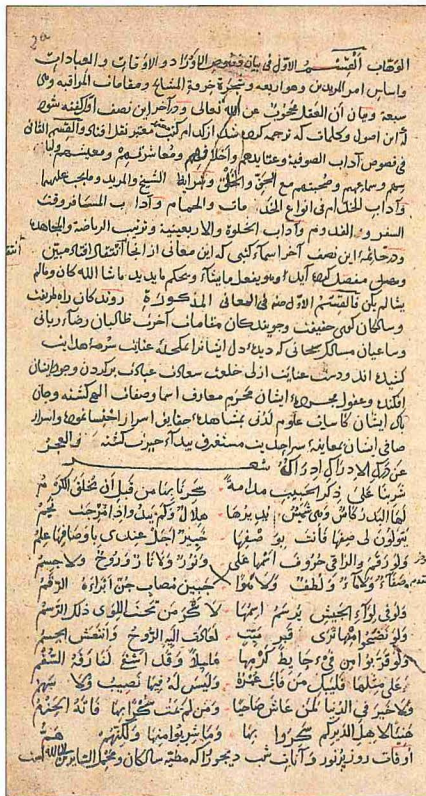
Ebû'l-Mefâhîr Yahyâ
b. Ahmed el-Bâharzî'nin
(ö. 736/1335)
tasavvuf âdâbına dair
Arapça eseri.

Müellif ünlü sûfî Seyfeddin el-Bâharzî'nin torunlarından. İyi bir öğrenim gören ve ailesi aracılığıyla tasavvufa intisap eden Ebû'l-Mefâhîr Yahyâ Horasan'dan yola çıkıp Azerbaycan, Irak, Suriye ve Mısır'a gitti. Bu bölgelerdeki tanınmış âlim ve sûfilerle görüştü. 712'de (1312-13) dedelerinin tasavvufî faaliyetlerde bulunduğu Buhara yakınlarındaki Fethâbâd'a döndü ve burada vefat etti.

Bâharzî, Zilhicce 724'te (Aralık 1324) tamamladığı, tam adı *Evrâdû'l-aḥbâb ve fuşûşü'l-âdâb* olan eserini kaleme

alırken Ebû Tâlib el-Mekkî'nin *Kütü'l-kulûb*, Ziyâeddin Ebû'n-Necîb es-Sühreverdi'nin *Âdâbü'l-mürîdîn*, Şehâbeddin es-Sühreverdi'nin *Avârîfû'l-ma'ârif*, Necmeddin-i Kübrâ'nın *Risâletü'l-ḥalvet* ve *Risâleteyn fi âdâbi's-şûfiyye*, Seyfeddin el-Bâharzî'nin *Risâletü vaşîyyeti's-şâfer*, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Hilyetü'l-abdâl*, *Künhü mâ lâ bûde li'l-mürîd* adlı eserleriyle el-Emrû'l-merbûṭ adlı risâlesi ve Ebû Abdullah el-Mercânî'nin *Menâzilü'l-mürîdîn*inden faydalandığını söyler. Müellif eserini *Evrâdû'l-aḥbâb* ve *Fuşûşü'l-âdâb* adlarıyla iki ayrı kitap olarak tasarlamıştır. Mukaddimede kitabın iki bölümden ibaret olduğunu belirttiikten sonra birinci bölümde (evrâdû'l-aḥbâb) virdler ve vakitleri, ibadetler, mürîdin görevleri, şeyhlerin şecereleri, tasavvufî makamlar, akıl yetersizliği gibi konular; ikinci bölümde (fuşûşü'l-âdâb) sûfilerin inanç ve ahlakları, geçim yolları, giyecekleri, semâları, mürîdlik ve mürîdlerin davranışı, hizmet şekilleri, hamam âdâbı, seyahat ve dönüş vakitleri, halvet âdâbı, çile, riyâzet ve mücâhede şekilleri hakkında bilgi vermiştir.

Evrâdû'l-aḥbâb ve fuşûşü'l-âdâb adlı eserin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 355)

RIZA KURTULUŞ